

O návrhu poručenstva nebo nemanželského otce, by pro podstatnou změnu v potřebách dítěte nebo v otcově hospodářské mohoucnosti nebo po té i oné stránce znovu bylo upraveno výživné nemanželského dítěte, dosud smírem určené, nutno postupovati podle druhého odstavce § 16. I. dílčí novely k obč. zák. Zvrátiti soudně schválený smír o výživném nemanželského dítěte lze jen ku žalobě v řízení sporném pro jeho počáteční neplatnost anebo napotomní bezúčinnost.

V nálezech nejvyššího soudu byla odporujícím si způsobem řešena otázka, jak postupovati, když za uznaného otcovství k nemanželskému dítěti jedná se po předchozím smíru o jeho výživném o novou úpravu vyživovací povinnosti. Jedni uznávali za přípustný pouze pořad práva, jiní byli i v tomto případě pro postup podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák.

V zájmu jednotnosti nálezů nejvyššího soudu předložil jeho první president věc zesílenému sboru soudců, jenž k otázce odpověděl shora naznačenými právními zásadami.

D ů v o d y : Uznáno-li otcovství, jest na poručenském soudě, by sám od sebe v mimosporném řízení určil, čím otec svému nemanželskému dítěti jest po zákonu povinován (druhý odstavec § 16 I. dílčí novely k obč. zák.).

Tento úmyslný průlom do zásady, podle níž o sporných soukromoprávních nárocích majetkových projednává a rozhoduje se pořadem práva (čl. I. uvoz. zák. k c. ř. s. a § 1 nesp. říz.), ospravedlňuje důvodová zpráva k § 16 I. dílčí novely obč. zák. takto :

»Uznáno-li nebo zjištěno-li otcovství a není-li sporu o otcových majetkových poměrech nebo lze-li je zjistiti prostředky mimosporného řízení, jedná se po výtce o rozhodnutí podle uvážení. To, co soudem má jako vyživovací útraty býti přičeno, není přímým předmětem důkazu, nanejvýš výsledku stran anebo znaleckého posudku, a nelze po této stránce přiznati závazného účinku ani skutkovým doznáním poručníka nebo matky. Vyživovací příspěvek určuje soud, hledě k potřebám dítěte a platební schopnosti nemanželského otce, dle volného uvážení. Soud nerozhoduje tudíž o sporných právních nárocích, nýbrž zasahuje do právní úpravy aktem soudní správní činnosti. Sporného řízení dlužno se co možná vyvarovati. Nehledě ku ztrátě času a k útratám, může zmeškání poručníka, jeho dorozumění s nemanželským otcem, neobratnost a pod. býti dítěti na ujmu. Otcovo právo se nezkracuje, neboť mimosporné řízení

hodí se k tomu, aby stav věci byl jak náleží vyšetřen, strany přijdou k slovu a mají odpomoc v opravných prostředcích.«

Ze zákonodárcova úmyslu zřejmě vyplývá, a bylo zdůrazněno již zdejším plenárním usnesením ze dne 27. října 1920, čís. pres. 1019-20 (číslo 734 sbírky rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech občanských, pořádané z příkazu presidia tohoto soudu), že míra vyživovacích příspěvků otce pro jeho nemanželské dítě určuje se zásadně a pravidelně mimosporným řízením podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák., kdežto sporné řízení jest přípustným jen zcela výjimečně.

Jedná se nyní o to, zda téže zásady dlužno dbáti i při nové, opětovné úpravě výživného pro nemanželské dítě.

Zákon v druhém odstavci § 16 I. dílčí novely k obč. zák. zmiňuje se o dvou případech, kde poručenský soud má vůbec upustiti od určování vyživovacího příspěvku. Jest to jednak případ, kde nemanželský otec sám od sebe dostává v plném rozsahu své povinnosti, jednak případ, kde dle poměrů nemanželského otce je venkoncem vyloučeno, že byl by s to, něčím na výživu dítěte přispívati. Zákon sice o tom ničeho nepraví, rozumí se však podle § 2, odstavec druhý čís. 5 nesp. říz. samo sebou, že poručenský soud i v těchto případech musí vhodným šetřením a úvahou všech poměrů zajistiti se tím, že nemanželský otec vskutku plně poskytuje dítěti to, co po zákonu jest mu dávati povinen, pokud se týče, že jest venkoncem vyloučeno, by byl s to, něčím přispívati. Rozdíl od pravidelných případů jest jen ten, že v oněch dvou výjimečných případech nevydá poručenský soud formelního usnesení. Změní-li se napotom podstatně potřeby dítěte nebo hospodářská mohoucnost nemanželského otce nebo to i ono, podejme se poručenský soud úpravy vyživovacích příspěvků. Tato úprava bude v oněch 2 případech z e v n ě úpravou p r v n í, poněvadž ji nepředcházela úprava ani formelním usnesením poručenského soudu, ani dohodou účastníků, v ě c n ě b u d e n o v o u úpravou vyživovací povinnosti, poněvadž již předcházelo zhodnocení směrodatných poměrů soudem poručenským.

Kromě těchto dvou výjimečných případů a kromě případu, ve kterém výše výživného určena byla právoplatným r o z s u d k e m, a ku kterémužto případu zaujato stanovisko zdejším plenárním usnesením ze dne 4. října 1921, čís. pres. 1027-21, přichází v úvahu případ, kde výměra výživného byla již určena buďsi předchozím právoplatným usnesením poručenského soudu nebo smírem účastníků.

Pokud nové úpravy výživného a tím změny právoplatného usnesení poručenského soudu neb ujednaného smíru jest domáháno pro podstatnou změnu v potřebách dítěte nebo v hospodářské mohoucnosti nemanželského otce nebo po té i oné stránce, není příčiny, proč nesetrvávalo by se při zásadě a postupu druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák. Cesta ta není uzavřena ani formelní právomocí usnesení poručenského soudu, ani soudně schválenou dohodou účastníků.

Předchozí právoplatné usnesení poručenského soudu není výrokem právo tvorným, nýbrž má ráz deklaratorní. Jím na ten čas a pokud se poměry podstatně nezmění praví se jediné, jaké jsou potřeby dítěte a jaká je hospodářská mohoucnost nemanželského otce, a určuje se volným hodnocením obou těchto komponentů jejich výsledek, totiž míra a způsob vyživovací povinnosti. Usnesením se však nepraví a nemůže jím dle přirozené povahy věci býti vysloveno, že řečené komponenty nebo ten aneb onen z nich prohlašují nebo uznávají se do budoucna za trvalé a nezměnitelné. Na tuto otázku mohou dáti odpověď pouze a jediné budoucí hospodářské poměry. A jako by bylo v příkrém rozporu se zákonnou ochranou nemanželského dítěte, by formelně právoplatným usnesením poručenského soudu, jemuž právě náleží bdíti nad zájmy dítěte, uzavřena byla do budoucna dítěti možnost, domáhati se takové úpravy výživného, jež vyhovuje podstatně změněným poměrům, tak zákonně zcela neodůvodněným bylo by odejmouti nemanželskému otci možnost, domáhati se toho, by jeho vyživovací povinnost byla přizpůsobena podstatně změněným poměrům. Pro formelní právomoc předchozího usnesení poručenského soudu nesmí trpěti výživa dítěte, nesmí však z druhé strany býti podlamována hospodářská živnost nemanželského otce aniž požadováno po něm více, než co dítě právě potřebuje. Napotomní nová úprava výživného pro podstatně změněné poměry má též ráz jako úprava dřívější a tytéž úvahy, jež vedly zákonodárce k normování postupu podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák. při první úpravě výživného, platí v neztenčené míře i pro novou úpravu, podmíněnou podstatně změněnými poměry, a nutkají dle § 7 obč. zák. k tomu, by i v tomto případě zachováno se bylo podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák.

A nejinak se má věc, spočívala-li posavadní úprava výživného na dohodě účastníků. Předchozí smír, jenž nebyl schválen poručenským soudem, nemá právního účinku (§ 233 obč. zák.) a nepřichází zde dále v úvahu. Smír, schválený poručenským

soudem, došel však právní účinnosti právě teprve schvalovacím usnesením poručenského soudu. Poněvadž pak poručenský soud, dříve než vydal schvalovací usnesení, musel zjednat si přes dohodu poručenstva s nemanželským otcem jasno o všech v úvalu přicházejících poměrech (§ 2 II. čís 5. nesp. říz.), není v jádru věci podstatného rozdílu mezi usnesením, jímž poručenský soud při neshodě účastníků sám určuje míru a způsob výživného, a usnesením, jímž poručenský soud schvaluje dohodu účastníků. Je-li však, jak dolíčeno, poručenský soud povolán k tomu, by způsobem, naznačeným v § 16 I. dílčí novely k obč. zák., podjal se přes své dřívější právoplatné usnesení nové úpravy výživného, má totéž postavení i k dřívějšímu svému schvalovacímu usnesení a tím i k soudně schválenému smíru.

Z toho, co řečeno, vyplývá zároveň, že návrh na novou úpravu výživného podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák. může a bude vycházeti jednou od poručenstva, jindy od nemanželského otce. Ohledně poručenstva rozumí se to při soudní ochraně dítěte samo sebou, ohledně nemanželského otce pak bylo již vytknuto, že není v moci poručenského soudu, by na úkor nemanželského otce utvořil na prospěch dítěte a na úkor otce pro veškeru budoucnost nárok, jenž za podstatně změněných poměrů není v zákoně odůvodněn. Poukazovati za tím účelem nemanželského otce na žalobu, znamenalo by zadati na neprospěch obou účastníků ony výhody, již chce jim zákon zabezpečiti postupem podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák.

Jinak má se věc, má-li soudně schválený smír býti zvrácen nikoli pro podstatnou změnu v potřebách dítěte nebo v hospodářské mohoucnosti nemanželského otce nebo po té i oné strance, nýbrž pro svou počáteční neplatnost (na př. pro omyl, donucení a bázeň a pod.) nebo napotomní účast bezúčinnost (na př: splnění rozvazovací výminky a p.). V těchto případech jest podklad a ráz soudcovského výroku zcela jiný než jest podklad a ráz usnesení poručenského soudu podle druhého odstavce § 16 I. dílčí novely k obč. zák., pro obdobný postup podle tohoto zákonného ustanovení nedostává se základní podmínky obdoby a dochází platnosti zásada § 1 nesp. říz. a čl. I. uvoz. zák. k c. ř. s. Zde jedině přípustnou cestou je cesta právní rozepře, řízení mimosporné o návrhu, sem se vztahujícím, propadlo by ustanovení posledního odstavce § 42 j. n.

Plenární usnesení ze dne 19. prosince 1922,
čís. pres. 1107-22.

Dr. P.